

Вікторія Войтюк

студентка Комунального закладу вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського»*

Принцип свободи договору та його обмеження

Договір уже досить тривалий час є невіддільною частиною найважливіших сфер суспільного життя: політичної, економічної, соціальної, духовної. Він усе частіше застосовується як правовий засіб врегулювання та упорядкування як загальносуспільних, так і ринкових економічних відносин, що позначається на розвитку та функціонуванні ринку товарів і послуг

Договір використовується в різних сферах суспільного життя і дає змогу узгоджувати інтереси, позиції, дії держав, владних структур, юридичних осіб та окремих громадян. Тільки взаємне задоволення інтересів суб'єктів договору може забезпечити ефективне регулювання суспільних

* Наукова керівниця – *Тетяна Юзько*, доцентка кафедри соціально-економічних дисциплін Комунального закладу вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського»

відносин [1, с. 4]. Учені визнають, що як регулятор договір діє поряд із законом і використовується для правового впорядкування договірних зобов'язань [2, с. 3].

Однією з найпоширеніших підстав виникнення зобов'язань закон називає договір (ст. 11, 509 ЦК України) [3]. Договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ч. 1 ст. 626 ЦК). Окрім цього, договір можна розглядати ще й як відповідні договірні правовідносини, що виникли внаслідок його укладення, а також як певний документ [4, с. 223].

Аналізуючи цивільно-правовий договір слід зауважити, що чинне законодавство визначає, що сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог Цивільного кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості (ч. 1 ст. 627 ЦК). Це положення закріплює один з найважливіших принципів договірного регулювання суспільних відносин – принцип свободи договору. Даний принцип включає в себе наступні складові:

1) свобода в укладенні договору, тобто відсутність будь-яких примусів, щодо того, вступати суб'єктам в договірні відносини, чи ні;

2) свобода вибору характеру договору, що укладається, а це означає, що сторони самі для себе вирішують, який саме договір їм укладати. При цьому, вони можуть укладати як договір, що передбачений чинним законодавством, так і такий, що ним не передбачений, проте відповідає загальним засадам цивільного законодавства (частина 1 статті 6 Цивільного кодексу України);

3) вільний вибір контрагента за договором, тобто сторони шукатимуть того контрагента, який максимально підходить їм за тими чи іншими ознаками;

4) вільний вибір умов договору, що означає, що сторони на власний розсуд визначають зміст цього договору, формують конкретні умови тощо.

Можна сказати, що свобода договору є основоположним принципом цивільного права, який надає особам право укладати договори один з одним без надмірного втручання з боку уряду чи інших зовнішніх суб'єктів. Чинне вітчизняне цивільне законодавство дозволяє сторонам відступити від норм цивільного права і на свій розсуд врегулювати відносини у договорі, а також передбачено що обидві сторони вільні під час укладення договору, вибору контрагентів, встановленні умов договору. Національна судова практика у повній мірі застосовує відповідне сутнісне наповнення свободи договору [3].

Виділяють три основні аспекти принципу свободи договору, які включають в себе: свободу вибору партнера за договором; свободу погодитися чи відмовитися від укладення договору; свободу визначати його зміст [5]. Разом з тим, хоч свобода договору і надає можливість суб'єктам права вирішувати, чи укладати договір із конкретною особою, і за умови його укладення визначати зміст такого договору, не можна говорити про те, що у договірному праві України та ЄС визначається, що приймаючи рішення про укладення договору, сторони зобов'язанні дотримуватись положень законів та звичаїв ділового обігу. Отже, можна говорити про існування певних обмежень.

Традиційно ЦК України закріплює принцип свободи договору, що наділяє учасників договірних відносин рівними правами у процесі укладення та виконання договору, а також забороняє односторонні дії за відсутності спільної згоди сторін чи будь-який примус щодо контрагента. Однак посягання на свободу договору за своєю суспільною небезпекою може мати й такий високий рівень, що необхідним буде забезпечити реагування держави на дану проблему у формі кримінальної відповідальності.

Ми погоджуємося із думкою М. В. Менджул щодо того, що «наукові позиції й законодавчі положення ЦК України щодо формулювання свободи договору відповідають європейському підходу забезпечення максимальної свободи та застосуванню виключно правомірних та пропорційних обмежень із гарантуванням справедливості та недискримінації, забезпечення захисту інтересів слабших контрагентів (споживачів) та балансу публічних і приватних інтересів. Межами свободи договору є передбачені законодавством правові, обґрунтовані, справедливі та пропорційні рамки, які обмежують свободу дій учасників договірних відносин задля гарантування балансу публічних та приватних інтересів» [6].

Таким чином, свобода договору в цивільному праві означає можливість сторін на основі взаємного узгодженого волевиявлення вільно укласти договір, обирати його вид та спосіб укладення, а також визначати зміст такого договору.

Однак свобода договору не є абсолютною, її відносний характер виявляється у наявності певного роду обмежень: вона існує в рамках чинних нормативних актів, звичаїв ділового обороту, а дії сторін договору мають ґрунтуватися на засадах розумності, добросовісності та справедливості.

Література

1. Пархоменко Н. М. Договір у системі права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 1998. 16 с.
2. Рагуліна К. А. Поняття й сутність договору як правового явища загалом і джерела права зокрема. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Випуск 47. Том 1. 2017. С. 41-46. URL: <http://surl.li/umarae>.
3. Цивільний Кодекс України : Закон України від 16 січня 2003р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n3174>.
4. Стефанчук Р. О. Цивільне право: Навчальний посібник. Київ: Прецедент, 2005. 448 с.
5. Принципи європейського договірного права. Коментарі та рекомендації». Пер. з англ. ТОВ «Асоціація експортерів і імпортерів «ЗЕД». Київ: ЗЕД, 2013. 304 с. URL: https://www.zed.ua/images/files/PECL_short.pdf.
6. Менджул М.В. Свобода договору та її межі: відповідальність цивільного законодавства України європейським підходам. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 69. С. 114-117.

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**